

CERCLE VICIÓS

Del llibre: Jo, Robot (1950)

Autor: Isaac Asimov

Una de les dites predilectes de Gregory Powell era que esverar-se no treu cap a res, de manera que, quan Mike Donovan baixà les escales de quatre en quatre i s'adreçà cap a ell amb les seves grenyes rogenques amarades de suor, Powell arrufà les celles.

—Què passa? —demanà—. Que t'empaiten els dimonis?

—Síiiii! —grunyí Donovan febrilment—. Què has estat fent tot el sant dia als subnivells? —Va inspirar profundament i engaltà—: Speedy no ha tornat.

Els ulls de Powell s'obriren per un moment i s'aturà a l'escala; després reaccionà i continuà cap amunt. No parlà fins que arribà a dalt de tot.

—L'has enviat a buscar seleni?

—Sí.

—I quant fa que és fora?

—Cinc hores, ara.

Hi hagué un silenci. Era una situació endiastrada. Feia exactament dotze hores que eren a Mercuri i ja estaven ficats fins al coll en problemes dels pitjors. Durant molt de temps,

—Mercuri havia estat el planeta que duia mala sort al Sistema, però allò ja passava de taca d'oli, fins i tot per a un planeta malastruc.

—Comença pel principi, i provem d'aclarir-ho —digué Powell.

Ara eren a la sala de ràdio, amb el seu equip ja un xic antiquat, que ningú no havia tocat des de feia deu anys. Fins i tot deu anys, tecnològicament parlant, volen dir molt. Compareu Speedy amb el tipus de robot que devien tenir el 2005. Però, a més a més, els avenços que es feien sobre robòtica en aquella època eren extraordinaris. Powell palpà cautelós una superfície metàl·lica encara brillant. L'aire d'abandó que hi havia arreu de la cambra, i de l'estació sencera, era d'allò més depriment.

Donovan devia haver estat remenant per allà, perquè digué:

—He intentat de localitzar-lo per ràdio, però no he pogut. A la banda solar de Mercuri, la ràdio no fa pas gaire servei, almenys no pas més enllà dels tres quilòmetres. Aquesta és una de les raons que va fer fracassar la primera expedició. I no podem muntar l'equip d'ultraones fins que hagin passat unes quantes setmanes.

—Això, t'ho pots saltar. Què has captat?

—He localitzat en ona curta el senyal d'un cos inorganitzat. Només n'he pogut aconseguir la posició. Li he seguit el rastre durant dues hores i he dibuixat els resultats al mapa.

Duia a la seva butxaca un quadrat groguenc de pergamí, una relíquia de la fracassada primera expedició; el va estampar contra la taula amb ràbia, i el va desplegar amb el palmell de la mà. Powell, plegat de braços, ho contemplava tot des de lluny.

El llapis de Donovan assenyala nerviosament.

—La creu vermella és una bossa de seleni. Tu mateix la vas marcar.

—Quina és? —interrompé Powell—. MacDougal en va localitzar tres, abans d'anar-se'n.

—He enviat Speedy a la més propera, és clar. A uns vint-i-vuit quilòmetres.

—Però quina diferència hi fa, això? —afegí amb veu tensa—. Els punts amb llapis marquen la posició d'Speedy.

I per primera vegada l'aplom artificios de Powell va trontollar i les seves mans es llançaren cap al mapa.

—Ho dius seriosament? Això és impossible.

—Aquí ho diu —rondinà Donovan.

Els puntets que marcaven la posició formaven poc més o menys un cercle al voltant de la creu vermella de la bossa de seleni. I els dits de Powell anaren de dret cap el seu bigoti castany, signe segur d'inquietud.

—Durant les dues hores que l'he estat observant —afegí Donovan—, ha donat quatre voltes a l'entorn d'aquest cony de bossa. I em sembla que ho continuarà fent per sempre més. Et fas càrrec de la posició en què ens trobem?

Powell alçà la vista sense dir res. Es clar que sí, que se n'adonava. Era tan evident com un sil·logisme. Els bancs protectors de cèl·lules fotoelèctriques que els aïllaven de tot el poder monstruós del sol de Mercuri se n'anirien al carall. L'única cosa que podia salvar-los era el seleni. L'únic que podia obtenir el seleni era Speedy. Si Speedy no tomava, no hi hauria seleni. Sense seleni, no hi hauria bancs protectors de cèl·lules fotoelèctriques. Sense bancs protectors de cèl·lules fotoelèctriques... Doncs bé, morir rostit era una de les maneres més desagradables de palmar-la.

Donovan es va passar la mà amb fúria pels seus cabells rogencs.

—Serem la riota del sistema, Greg —digué amargament—. Com pot haver anat tot malament tan de pressa? Envien el famós equip Powell i Donovan perquè investiguin si és o no convenient de tornar a obrir la Sunside Mining Station amb tècniques i robots moderns, i el primer dia ho engeguem tot a fer punyetes. I per a acabar-ho d'adobar, una feina purament rutinària. No sobreviurem el ridícul.

—Potser no caldrà —replicà Powell tranquil·lament—. Si no ens espavilem, ni el sobreviurem ni, potser, tan sols viurem.

—No siguis animal! Si això et fa gràcia, Greg, a mi no. Ha estat criminal d'enviar-nos aquí només amb un sol robot. I va ser una de les teves idees brillants, pensar que podríem manejar el banc protector de cèl·lules fotoelèctriques nosaltres mateixos.

—Ara ets injust. Vam prendre la decisió tots dos junts i tu ho saps. Només necessitem un quilo de seleni, una placa amb dos electodes fixos i unes tres hores; i hi ha bosses

de seleni pur arreu de la banda solar. L'espectre-reflector de MacDougal ens en va marcar tres en cinc minuts. Què dimonis! No podíem pas esperar-nos a la propera conjunció!

—Bé, què farem? Powell, tu tens una idea. Ho sé, o no estaries tan tranquil. No ets pas més heroi que jo. Vinga, treu-la.

—No podem pas anar a la banda solar nosaltres mateixos a buscar Speedy, Mike. Fins i tot els nous vestits antitèrmics no són prou bons per resistir més de vint minuts de llum solar directa. Però ja saps. la vella dita, “Envia un robot a buscar un altre robot”. Mira, Mike, potser les coses no estan tan malament. Tenim sis robots a baix, als subnivells, que potser podrem fer servir, si funcionen. Si funcionen.

Als ulls de Donovan hi aparegué una guspira de sobtada esperança.

—Vols dir els sis robots de la primera expedició? N'estàs segur? Deuen ser màquines subrobòtiques. Ja saps que deu anys és molt de temps per als robots.

—No, són robots. He estat tot el dia amb ells i ho sé. Tenen cervells positrònics; primitius, és clar. —Es posà el mapa a la butxaca—. Som-hi.

Els robots eren al subnivell que hi havia més avall, tots sis envoltats de caixes d'embalatge florides, de contingut incert. Eren grans, massa, i, malgrat que estaven asseguts a terra amb les cames estirades i obertes, els seus caps s'aixecaven ben bé un bon parell de metres.

Donovan deixà anar un xiulet.

—Mira quina talla, tu. Deuen fer prop de tres metres d'amplada de pit.

—És perquè funcionen amb l'antic sistema d'engranatges McGuffy. Els he estat mirant per dins, i és la cosa més lletja que hagi vist mai.

—Els has engegat, ja?

—No. No hi havia cap raó per fer-ho. No crec pas que hi hagi cap problema. Fins i tot el diafragma és en prou bones condicions. Pot ser que parlin.

Mentre ho deia, havia anat descargolant la tapa del pit del robot que tenia més a prop, i li insertà l'esfera de cinc centímetres que contenia la diminuta espurna d'energia atòmica que era la vida del robot. Li costà d'encaixar-la-hi, però se'n sortí, i després tornà a col·locar la placa amb dificultat. (Deu anys enrera, els sistemes més moderns de radiocontrol eren desconeguts.) Tot seguit, va fer el mateix amb els altres cinc.

—No s'han mogut —digué Donovan intranquil.

—Ningú no els ho ha manat —contestà Powell breument. Tomà cap al primer de la fila i li picà el pit—. Ei, tu! Em sents?

El cap del monstre s'inclinà lentament i fixà la vista en Powell. Després, amb una veu aspra i cridanera, com les del fonògraf medieval, carrisquejà: —Sí, amo.

Powell féu un somriure forçat a Donovan.

—T'hi has fixat? Són de l'època dels primers robots parlants, quan semblava que a la Terra els havien de prohibir. Els fabricants hi lluitaren i van programar en les màquines dels pebrots uns complexos d'esclavatge bons i saludables.

—No els va pas servir de gaire —murmurà Donovan.

—No, és cert, però sens dubte ho van provar. —Es va girar un altre cop vers el robot—. Aixeca't.

El robot s'alçà lentament, i Donovan estirà el cap i deixà anar un xiulet.

—Pots sortir a la superfície? A la llum? —demanà Powell.

Hi hagué un moment de reflexió, durant el qual el lent cervell del robot estigué treballant.

—Sí, amo —respongué després.

—Bé. Saps què és un quilòmetre?

Hi hagué un altre moment de reflexió i, després, una altra resposta curta.

—Sí, amo.

Et durem a la superfície, doncs, i t'indicarem la direcció. Hauràs d'avançar uns vint-i-vuit quilòmetres i en algun lloc del recorregut trobaràs un altre robot, més petit que tu. M'has entès fins ara?

—Sí, amo.

—Trobaràs aquest robot i li manaràs que tomi. Si no vol fer-ho, l'hauràs de fer tomar a la força.

Donovan agafà Powell de la màniga.

Per què no l'enviem directament a buscar el seleni?

Perquè vull que tomi Speedy, ximple. Tinc ganes de descobrir què és el que no li funciona. D'acord, tu —digué al robot—, segueix-me.

El robot romangué immòbil i la seva veu retrunyí.

Perdona, amo, però no puc. Primer has de muntar.

Havia ajuntat els seus braços matussers, fent un patac, i entrellaçat els seus dits escantellats formant un estrep.

Powell el mirà i es pessigà el bigoti.

Eh...? Ah!

Donovan va fer uns ulls com unes taronges.

—Vol que el muntem? Igual que si fos un cavall?

Suposo que la cosa va per aquí. Encara no sé per què. No ho lligo... Ah, sí, ja ho veig! Com t'he dit abans, en aquella època es mirava molt, en tot el que feia referència als robots, la seguretat. Evidentment, van vendre que els robots no eren perillosos tot fent que no es poguessin moure sense dur algú a coll-i-be. Què fem, ara?

Es el que estic pensant —murmurà Donovan—. Amb robot o sense, nosaltres no podem pas sortir a la superfície. Déu de Déu! —Va petar dos cops els dits. S'estava excitant—. Dóna'm el mapa que tens. No l'he estat pas estudiant dues hores per a res. Aquí hi ha una estació minera. Què passaria si n'utilitzàvem els túnels?

L'estació minera era un punt negre al mapa, i la clara línia de punts que eren els túnels s'hi estenia com una tela d'aranya.

Donovan estudià la llegenda que hi havia darrera el mapa.

Mira -digué—, els puntets negres són obertures a la superfície i n'hi ha un a uns cinc quilòmetres després de la bossa de seleni. Aquí hi ha un número... l'haurien pogut escriure més gran!... 13a. Si els robots saben anar per aquí...

Powell els etzibà la pregunta i en rebé l'apagat “Sí, amo”.

—Posa't el vestit antitèrmic —digué satisfet.

Era la primera vegada que un dels dos es posava un vestit antitèrmic —la qual cosa demostrava un cop més que cap dels dos no esperava haver-ho de fer quan havien arribat dos dies abans—, i provaren de moure, amb dificultat, braços i cames.

El vestit antitèrmic era més voluminós i lleig que no pas el vestit espacial reglamentari, però era també considerablement més lleuger perquè no hi havia cap element metàl·lic en la seva composició. Compostos de plàstic resistent a la calor i d'una capa de suro tractat químicament, i equipats amb un dispositiu dessecador que mantenia l'aire completament sec, els vestits antitèrmics podien resistir tota la força del sol de Mercuri durant vint minuts. De cinc a deu minuts més, també, sense que l'ocupant arribés, de fet, a morir.

Les mans del robot encara feien d'estrep, sense que ell demostrés la sorpresa més mínima per la grotesca figura en què Powell s'havia convertit.

De sobte, la veu ruda de Powell espetegà per ràdio.

—Estàs a punt per dur-nos a la sortida 13a?

Sí, amo.

“Bé”, pensà Powell, “no tenen radiocontrol, però almenys porten radioreceptor”.

—Munta'n un, Mike —digué a Donovan. Posà un peu a l'improvisat estrep i s'hi enfilà. Va trobar la muntura còmoda. Evidentment, l'esquena del robot havia estat modelada expressament, ja que tenia com uns canals poc profunds per a les cuixes a cada espatlla, i unes orelles allargades, la intenció de les quals, ara, semblava òbvvia.

Powell l'agafà per les orelles i li va fer torçar el cap. La seva muntura va girar pesadament.

—Porta'm, Macduff. —Però no les tenia totes.

Els robots gegants es mogueren lentament, amb precaució mecànica, a través de la porta, a un pam escàs dels seus caps, i els dos homes es van haver d'ajupir de pressa; després enfilaren un passadís estret en el qual ressonaven monòtonament les passes calmades, i finalment arribaren a la comporta pneumàtica.—

El túnel llarg i sense ventilació que s'allargava al seu davant fins a formar un puntet va fer que Powell s'adonés de la magnitud exacta de la tasca acomplida per la primera expedició, amb els seus robots rudimentaris i les seves necessitats més immediates. Podien haver fracassat, però el fracàs havia donat millors resultats que no pas els èxits habituals del Sistema.

Els robots caminaven endavant feixugament, amb passa invariable i curta.

—Fixa't —digué Powell— que aquests túnels són il·luminats i que la temperatura és la normal de la Terra. Probablement, s'ha mantingut de la mateixa manera durant aquests darrers deu anys en què ha estat buit.

—Com ha estat, això?

—Amb energia barata; la més barata del Sistema. Energia solar, m'entens? I a la Banda Solar de Mercuri, l'energia solar és alguna cosa. Aquesta és la raó per què van construir l'estació al cantó solell, en comptes de fer-ho al cantó obac de la muntanya. Es un convertidor d'energia extraordinari. La calor es converteix en electricitat, llum, treball mecànic i qui sap quantes coses més, amb la qual cosa l'estació es proveeix d'energia, i es refrigera mitjançant el mateix procés.

—Mira —digué Donovan—, tot això és molt instructiu, però per què no canvies de disc? Passa que la conversió d'energia de què parles és bàsicament recollida pels bancs protectors de cèl·lules fotoelèctriques, i això en aquests moments em toca el voraviu.

Powell rondinà vagament i, quan Donovan trencà el silenci resultant, va ser per canviar totalment de tema.

—Escolta, Greg. Què dimonis li passa a Speedy, doncs? No ho entenc.

No és fàcil d'arronsar les espatlles dins un vestit antitèrmic, però Powell ho intentà.

—No ho sé, Mike. Ja saps que està perfectament adaptat al medi mercurià. La calor no l'afecta i està construït per sortir-se'n a la gravetat lleugera i en superfícies accidentades. Està fet a prova d'avaries... o, almenys, ho hauria d'estar.

Es féu un altre silenci. Aquesta vegada durà.

—Amo —digué el robot—, ja hi som.

—Com? —Powell sortí de l'ensopiment—. Bé, porta'ns a fora, a la superfície.

Eren en una subestació molt petita, buida, sense ventilació, feta malbé. Donovan havia inspeccionat un forat desigual a la part alta d'una de les parets amb la llum de la seva llanterna de butxaca.

—Un meteorit, oi? —havia demanat.

—Jo què sé —Powell féu un arronsament d'espatlles—. És igual. Sortim.

Una alta cinglera de roca basàltica negra tallava la llum del sol, i l'ombra profunda de la nit d'un món sense aire els envoltava. Davant d'ells, l'ombra s'allargava i finia bruscament com el tall d'un ganivet en una absolutament insuportable flamarada de llum, que feia lluir miríades de cristalls per tot el terra de roca.

—Collons! —panteixà Donovan—. Sembla neu! —I ho semblava.

Els ulls de Powell recorregueren la lluosor accidentada de Mercuri, horitzó enllà, i s'estremí davant la sensacional brillantor.

—Deu ser una àrea insòlita —va dir—. La quantitat general de llum que reflecteix Mercuri és baixa i el terra és de pedra tosca grisa. Més o menys com a la Lluna, m'entens? És bonic, oi?

S'alegrava de portar filtres de llum en el seu visor. Bonic o no, una mirada a la llum solar a través del vidre els hauria pogut deixar cecs en mig minut.

Donovan mirà el termòmetre que duia al canell.

—Déu clavat! La temperatura és de vuitanta graus!

Powell consultà el seu.

—Mmmm —féu—. Una mica alta. Són coses de l'atmosfera, m'entens?

—A Mercuri? Que ets boig?

—Mercuri no és pas mancat realment d'aire —explicà Powell, pensarós. S'estava ajustant l'acoblament dels binocles al seu visor, i els dits botits del seu vestit antitèrmic manipulaven amb moviments maldestres—, Hi ha una fina exhalació que s'adhereix a la superfície, vapors dels elements i components més volàtils que són prou pesats perquè la gravetat de Mercuri els retengui. Ja saps: seleni, iode, mercuri, gal·li, potasi, bismut, òxids volàtils. Els vapors s'arrossegueu cap a les ombres i es condensen, produint calor. És una mena d'alambí gegant. De fet, si fas servir la teva llanterna, probablement et trobaràs que el cantó dels cingles és cobert de, diguem-ne, condensacions sulfuroses o potser d'una rosada de mercuri.

”És igual, però. Els nostres vestits poden aguantar uns miserables vuitanta graus indefinidament”.

Powell s'havia ajustat l'acoblament dels binoculars, de manera que semblava que dugués banyes com un cargol.

—Veus alguna cosa? —demanà Donovan contemplant-lo amb tensió.

L'altre no respongué pas de seguida i, quan ho féu, la seva veu era inquieta i capficada.

—Hi ha una taca fosca a l'horitzó que podria ser la bossa de seleni. És al lloc correcte. Però no aconsegueixo de veure Speedy.

Powell s'aixecà maldant instintivament per veure-hi millor, fins que quedà de manera poc ferma damunt les espatlles del robot. Amb les cames completament eixarrancades, forçant els ulls, digué:

—Em penso... em penso... sí, l'és, definitivament. Ve cap aquí.

Donovan mirà cap a on assenyalava la punta del dit. No tenia binocles, però hi havia un puntet negre movent-se per sobre de la violenta llum del terra cristal·lí.

—El veig! —cridà—. Anem-hi!

Powell s'havia tomat a asseure damunt el robot, i la seva mà enguantada tustà el pit cilíndric d'aquell Gargantua.

—En marxa!

—Arri! —va cridar Donovan tot picant amb els talons com si hi dugués esperons.

Els robots engegaren, i la regular remor sorda de les seves passes silencioses no transmetia cap so, gràcies al teixit no metàl·lic dels vestits antitèrmics. Només se sentia una rítmica vibració, imperceptible a l'oïda.

—Més de pressa! —cridava Donovan.

El ritme no canvià.

—És inútil —li replicà Powell cridant—. Aquest munt de ferralla només treballa amb una marxa. Et penses que porten flexors selectius?

Havien sortit de l'ombra, i la llum del sol baixava com una dutxa de calor blanca i líquida.

Donovan s'encongí involuntàriament.

—Collons! Tinc calor, o són imaginacions meves?

—En tindràs més d'aquí a una estona —fou la lacònica resposta—. No perdis de vista Speedy.

El robot S.P.D. 13 era prou a prop, ara, perquè el veiessin amb detall. El seu cos gràcil i aerodinàmic irradiava reflexos brillants mentre corria amb passes llargues i a calmada velocitat pel terra accidentat. El seu nom provenia de les seves inicials consecutives, que pronunciades en anglès formen la paraula Speedy, que vol dir veloç, i era molt apropiat, ja que el models S.P.D. eren entre els robots més ràpids que havien sortit d'United States Robots Mechanical Men Corp.

—Ei, Speedy! —udolà Donovan fent frenèticament senyals amb la mà.

—Speedy! —cridà Powell—. Vine!

La distància entre els homes i l'errívol robot s'havia escurçat momentàniament, més pels esforços d'Speedy que no pas per la perseverant lentitud de les muntures anacròniques de Donovan i Powell.

Ara hi eren prou a la vora com per notar que Speedy caminava donant voltes, com qui dubta, trontollant d'un cantó a l'altre de manera òbvia. I llavors, mentre Powell feia senyals un altre cop amb la mà i donava el màxim de potència al seu transmissor de ràdio, preparant-se per llançar un altre crit, Speedy alçà la vista i els veié.

Speedy s'aturà de cop i romangué un moment palplantat, balancejant-se lleument, igual que un llum gronxant-se al vent.

Molt bé, Speedy! Vine, nano! —cridà Powell.

Llavors la veu d'Speedy sonà als auriculars de Powell per primera vegada.

Entrepà, juguem. Tu m'empaïtes i jo t'empaïto; cap amor no pot tallar el nostre ganivet en dos. Perquè sóc Little Buttercup, el dolç Little Buttercup. Olééé!

Girant sobre els seus talons, sortí disparat en la mateixa direcció per on havia vingut, amb una velocitat i una fúria tals que feia aixecar la pols recremada.

I les darreres paraules, mentre s'allunyava en la distància, “Allà hi creix una floreta sota d'un gran roure”, foren seguides d'un curiós clic-clic metàl·lic que podia haver estat l'equivalent robòtic d'un singlot.

On ha après els drames musicals de Gilbert i Sullivan? Diques, Greg, està... va mamat o què? —demanà Donovan amb feblesa.

—Si no m'ho haguessis dit —fou l'amarga resposta—, no hi hauria caigut mai. Tomem al penya-segat. M'estic rostint.

Fou Powell qui trencà el silenci desesperant.

En primer lloc —digué—, Speedy no va mamat, no pas en el sentit humà, perquè és un robot, i els robots no es poden emborratxar. Però hi ha alguna cosa que no li funciona, i això ve a ser com una pítima robòtica.

Per a mi, que va trompa —afirmà Donovan emfàticament—, i tot el que sé és que ell es pensa que nosaltres juguem. I no ho fem pas. És una qüestió de vida, i també d'una mort molt horrible.

—D'acord. No em vinguis amb presses. Un robot només és un robot. Quan haurem trobat què és el que no li funciona, li ho podrem arreglar i continuar endavant.

—Quan ho haurem...—digué Donovan agrament.

—Speedy està perfectament adaptat a l'entorn normal de Mercuri —continuà Powell sense fer-li cas—. Però aquesta zona el seu braç féu un gest ampli— és definitivament anormal.

Això és el que tenim. Ara bé, d'on vénen aquests cristalls? Es deuen haver format a partir d'un líquid refredat lentament; però on es pot trobar un líquid tan calent que es pugui refredar sota el sol de Mercuri?

Acció volcànica —suggerí Donovan a l'instant, i el cos de Powell es va posar en tensió.

—Au, qui l'encerta l'endevina! —digué amb una veu estranya, i romangué absolutament immòbil durant cinc minuts.

Escolta, Mike —digué després—, què has dit a Speedy quan l'has enviat a buscar seleni?

Donovan quedà desconcertat.

—Doncs, cony... no ho sé. Només li he dit que anés a buscar-lo i prou.

—Sí, ja ho sé. Però, com? Intenta de recordar les paraules exactes.

He dit... mmm... he dit “Speedy, necessitem un xic de seleni. El pots trobar a tal lloc i a tal altre. Vés-hi”. Això és tot. Què més volies que li digués?

—No hi has posat un toc d'urgència, en l'ordre? No ho has fet?

—Per què? Era pura rutina.

Bé, això no ens ajudarà pas, ara —sospirà Powell—, però estem ficats en un bon merder. —Havia descavalcat del seu robot

estava assegut d'esquena al penya-segat. Donovan s'hi acostà i s'agafaren pel braç. En la distància, l'abrasadora calor solar semblava com si els esperés igual que el gat a la rata, i, al costat d'ells, els dos robots gegants havien esdevingut invisibles, llevat de

l'esmoreïda vermellor de les cèl·lules fotoelèctriques dels seus ulls, que els contemplaven impertorbables, fixos i indiferents.

Indiferents! Com tot aquell horrible Mercuri, tan gran a l'hora de donar mala sort com petit d'extensió.

La veu de Powell, a través de la ràdio, sonà tensa a l'orella de Donovan.

—Ara escolta, comencem per les Tres Lleis fonamentals de la Robòtica; les Tres Lleis que estan fixades en el més profund del cervell positrònic d'un robot. —En la foscor, els seus dits enguantats van anar marcant cada punt—. Tenim, en primer lloc: un robot no pot mai causar dany a un ésser humà, o, per inacció seva, deixar que li passi res de mal.

—Exacte!

—Segon —continuà Powell—: un robot ha d'obeir les ordres que li donin els éssers humans, fora dels casos en què aquestes ordres entrin en conflicte amb la Primera Llei.

—D'acord!

—I tercer: un robot ha de protegir la seva pròpia existència, sempre i quan això no signifiqui entrar en conflicte amb la Primera i Segona Lleis.

—Molt bé! I ara on som?

—Exactament a l'explicació. El conflicte entre diverses lleis es resol mitjançant diferents potencials positrònics de dins el cervell. Posem que un robot es troba en perill i que ho sap. El potencial automàtic que estableix la Tercera Llei el fa recular. Però suposa que li ordenes d'anar cap a aquell perill. En aquest cas la Segona Llei estableix un contrapotencial més alt que no pas l'anterior, i el robot segueix les ordres posant en risc la seva existència.

—Bé, ja ho sé, això. I què vol dir?

—Prenguem el cas d'Speedy. Speedy és un dels últims models, extremament especialitzat i tan car com un vaixell de guerra. No és pas qüestió que es destrueixi a les primeres de canvi.

—I doncs?

—Doncs que la Tercera Llei ha estat reformada, i això 'ens ho van esmentar, de passada, en els avisos previs sobre els models S.P.D., la qual cosa fa que la seva sensibilitat al perill sigui alta d'una manera fora del normal. A més a més, quan l'has enviat a buscar seleni, li has donat l'ordre una mica distretament i sense posar-hi un èmfasi especial, cosa que ha fet que la Segona Llei establís un potencial més fluix. Espera't; només estic exposant fets.

—D'acord, continua. Em sembla que ho he enganxat.

—Veus com funciona, oi? Hi ha alguna mena de perill centrat a la bossa de seleni. Es va fent més gran a mesura que s'hi acostava i, a una certa distància, el potencial de la Tercera Llei, més alt del normal, equilibra d'una manera exacta el potencial de la Segona Llei, més baix del normal.

Donovan, excitat, es posà dempeus.

—I això crea un equilibri. Ja ho veig. La Tercera Llei el fa recular i la Segona, anar endavant.

—Per això va donant voltes a l'entorn de la bossa de seleni, per quedar-se al lloc en què tots dos potencials s'equilibren. I si no fem alguna cosa, s'estarà donant voltes per sempre, i ens farà ballar com una baldufa. I això és, per cert, el que l'emborratxa —afegí després pensorosament—. Dins un equilibri potencial, la meitat de les trajectòries positròniques del seu cervell són fora de mare. No sóc pas especialista en robots, però això sembla prou obvi. Probablement ha perdut el control d'aquelles parts del seu mecanisme voluntari que perd un ésser humà quan va begut. Mo-o-olt bonic.

—Però quin és el perill? Si sabéssim de què fugia...

—Tu ho has suggerit. Acció volcànica. En algun lloc d'allà dalt a la bossa de seleni hi ha una filtració de gas que prové de les entranyes de Mercuri. Diòxid de sofre, diòxid de carboni... i monòxid de carboni. En quantitat... i a aquesta temperatura...

Donovan s'empassà saliva d'una manera audible.

—Monòxid de carboni més ferro donen ferro carbonil volàtil.

—I un robot —afegí Powell— és essencialment ferro. No hi ha com la deducció —digué severament—. Ho hem determinat tot, respecte al nostre problema, menys la solució. No podem pas obtenir el seleni nosaltres mateixos. Encara és massa lluny. No podem pas enviar-hi aquests robots-cavall perquè tots sols no funcionen, i tampoc no ens hi poden portar prou de pressa perquè en puguem sortir sense quedar fregits. I no podem agafar Speedy perquè l'idiota es pensa que estem jugant, i ell és capaç de córrer cent quilòmetres, mentre nosaltres només en fem sis.

—Si un de nosaltres —temptejà Donovan— hi anava i en tomava rostit, encara en quedaria un.

—Sí —replicà Powell sarcàstic—, seria un sacrifici d'allò més entenedridor, si no fos perquè aquesta persona podria no estar en condicions de donar ordres abans d'haver aconseguit la bossa, i no crec pas que el robot tornés mai al penya-segat sense ordres. Calcula-ho. Som a quatre o cinc quilòmetres de la bossa, posem quatre, el robot va a sis quilòmetres per hora i nosaltres resistiríem vint minuts dins els nostres vestits. No és només la calor, recorda-ho. Les radiacions solars ultravioletes que cauen aquí fora són verí.

—Mmm —féu Donovan—, ens falten deu minuts.

—Tant com una eternitat. I una altra cosa: perquè el potencial de la Tercera Llei hagi aturat Speedy on ho ha fet, cal que hi hagi un augment considerable del monòxid de carboni en l'atmosfera de vapors metàl·lics i, per tant, que hi hagi una acció corrosiva apreciable. Ara fa hores que és fora. Com podem saber si no té, per exemple, una articulació del genoll desllorigada i ha anat a parar per terra? No és només qüestió de pensar, cal fer-ho de pressa.

Hi hagué un silenci profund, ombrívol, malsà, lúgubre!

Donovan el trencà, amb la veu tremolant-li per tal de no trair les seves pròpies emocions.

—Mentre no puguem augmentar el poder de la Segona Llei, donant-li més ordres, què et sembla si treballem en un altre sentit? Si augmentem el perill, augmentarà el potencial de la Tercera Llei i el podrem fer tomar enrera.

El visor de Powell s'havia girat cap a ell interrogant-lo en silenci.

—Mira —explicà cautelosament—, tot el que hem de fer perquè surti del cercle viciós és augmentar-li la concentració de monòxid de carboni prop d'on ell és. Doncs bé, si tomem a l'estació, hi ha un laboratori analític complet.

—I és clar que sí —assentí Powell—. Es una estació minaire.

—D'acord, doncs. Hi deu haver quilos d'àcid oxàlic per fer precipitacions de calci.

—Óstima, Mike, ets un geni!

—Així, així! —va admetre Donovan amb modèstia—. Només he recordat que, en calent, l'àcid oxàlic es descompon en diòxid de carboni, aigua i un monòxid de carboni d'allò més bufó. Vaig fer química a l'institut, m'entens?

Powell s'alçà i cridà l'atenció d'un dels robots-gegants tustant-li la cuixa.

—Ei —li cridà—, saps llançar coses?

—Amo?

—Deixa-ho córrer.

Powell maleí la lentitud mental del robot. Esgratinyà per terra i en recollí un roc com un maó.

—Agafa'l —ordenà al robot—, i encerta aquell tros de cristalls blavosos que hi ha enmig d'aquella fissura corba. La veus? Massa lluny, Greg —digué Donovan estirant-lo de l'espatlla—. És gairebé a un quilòmetre de distància.

—Calla —replicà Powell—. Has de tenir en compte la gravetat de Mercuri i que el llançarà un braç d'acer.

—Guaita, si et plau.

Els ulls del robot estaven mesurant la distància amb maquinal precisió estereoscòpica. El seu braç s'autoajustà al pes del projectil i es flexionà cap enrera. En la foscor, els moviments del robot eren invisibles, però se sentí un pataplaf, com si hagués canviat el seu pes de lloc, i, segons després, la pedra volava igual que un punt negre en la claror. No hi havia resistència de l'aire que li entorpís el pas, ni vent que la desviés, i, quan xocà contra el terra, s'aixecaren cristalls precisament al bell mig del “tros blau”.

Powell udolà alegrement i cridà: —Anem a buscar l'àcid oxàlic, Mike.

—D'ençà que li anem al darrera, Speedy està rondant per aquest cantó de la bossa de seleni —digué Donovan sorrut, mentre s'enfonsaven un altre cop en la ruïnosa subestació camí dels túnels—. L'has vist?

Sí.

Suposo que té ganes de jugar. Doncs bé, jugarem amb ell!

Van tornar al cap d'unes hores amb gerres de tres litres plenes d'una substància química blanca i amb les cares llargues. Els bancs protectors de cèl·lules fotoelèctriques s'estaven deteriorant més de pressa que no pas es pensaven. Tots dos dirigiren els seus robots cap a la claror i vers Speedy, que s'esperava silenciós i amb macabres intencions.

Ja tomem a ser aquí —digué Speedy galopant cap a ells—. Uh, uh! He fet una llista, el piano organista; tothom qui menja menta i us bufa a la cara.

—Hi bufarem una cosa a la teva —rondinà Donovan—. Va coix, Greg.

Me n'he adonat —respongué l'altre en veu baixa i amoïnada—, Si no ens afanyem, el monòxid encara ens el desgraciarà.

S'hi aproparen cautelosament, gairebé tímidament, per tal de no provocar la fugida del robot totalment descontrolat. Powell era massa lluny encara per assegurar-ho, però hauria jurat que el ximple d'Speedy s'estava preparant per sortir escapat.

—Treu-les —esbufegà—. Compta fins a tres! Un... dos...

Dos braços d'acer es tiraren enrera i es dispararen endavant simultàniament, i dues gerres de vidre van ser catapultades formant arcs paral·lels que brillaren com diamants en el sol implacable. I es van esmicolar darrera mateix d'Speedy produint una explosió silenciosa que va fer flotar l'àcid oxàlic igual que si fos pols.

Sota l'extrema calor del sol de Mercuri, Powell sabia que allò es posaria en efervescència com un sifó.

Speedy es girà per mirar-ho i després se n'allunyà mica en mica. A poc a poc, anà guanyant velocitat. En quinze segons, corria directament cap als dos humans galopant de manera insegura.

En aquell moment Powell no va pas copsar les paraules exactes d'Speedy, però li semblà que sonaven més o menys:—Professions d'amants donades en determinants hessianes—. Powell es va girar cap al seu company.

—Torna al penya-segat, Mike! Ara és fora del cercle i captarà les ordres. Estic agafant calor.

La monòtona lentitud de les passes de les seves muntures els portà cap a l'ombra, i no fou fins que hi hagueren atribat i sentit com la frescor els envaïa sobtadament que Donovan va mirar enrera.

—Greg!

Powell va mirar i ofegà un crit. Speedy es movia ara lentament, molt lentament, i en la direcció contrària. Anava a la deriva, es deixava endur una altra vegada cap al cercle; i estava guanyant velocitat. Pels binocles, semblava terriblement a prop i, tanmateix, era terriblement inabastable.

—Empaitem-lo! —cridà Donovan enfurismat, i picà el seu robot perquè engegés, però Powell el va fer tomar.

—No l'atraparàs, Mike; no serveix de res. —Es va regirar dalt de les espatlles del seu robot i va cloure els punys amb absoluta impotència—. Per què dimonis haig de veure aquestes coses cinc segons tard? Mike, hem perdut hores.

—Necessitem més àcid oxàlic —declarà Donovan impertorbable—. La concentració no era prou forta.

—Amb set tones n'hi havia d'haver hagut prou i, encara que tinguessis raó, no ens sobren hores i el monòxid l'està rosegant. Que no veus què passa, Mike?

—No —respongué Donovan rotundament.

—Només estem establint nous equilibris. Quan creem nou monòxid i augmentem el potencial de la Tercera Llei, es mou cap enrera fins que toma a equilibrar-se, i, quan el monòxid desapareix, es mou endavant i es toma a equilibrar.

La veu de Powell sonava completament abatuda.

—És el mateix cercle viciós d'abans. El podem empènyer cap a la Segona Llei i treure'l de la Tercera, i no anirem enlloc, només canviarem la posició de l'equilibri. Li hem de treure del damunt totes dues lleis. —I llavors féu acostar el seu robot al de Donovan fins que van quedar cara a cara, dues ombres obscures en la foscor, i li va xiuxiuejar—: Mike!

—És el final? —demanà l'altre apagadament—. Suposo que valdrà més tomar cap a l'estació, esperar que els bancs protectors se'n vagin al carall, dir-nos adéu, prendre cianur i palmar-la com uns senyors. —Va fer una rialleta.

—Mike —repetí Powell seriosament—, hem d'agafar Speedy.

—Sí, sí, ja ho sé.

—Mike —digué Powell un cop més tot dubtant abans de continuar—. Queda sempre la Primera Llei. Hi he estat pensant... abans... però és una solució desesperada.

Donovan alçà la vista i la seva veu es revifà.

—Nosaltres estem desesperats.

—Molt bé. D'acord amb la Primera Llei, un robot no pot veure com un ésser humà pren mal per culpa de la seva inacció. La Segona i la Tercera no hi poden fer res, contra això. No poden, Mike.

—Encara que el robot sigui mig xim... Bé, borratxo. Ja saps que ho està.

—És el risc que cal córrer.

—No t'enrotllis. Què penses fer?

—Sortiré cap allà a veure què passa amb la Primera Llei. Si això no trenca l'equilibri, doncs què cony... tant és ara com d'aquí a tres o quatre dies.

—Atura't, Greg. Hi ha normes humanes de comportament

també. No hi pots anar així perquè sí. Fem-nos-ho a sorts, i dóna'm una oportunitat a mi.

—D'acord. El primer que digui el cub de catorze hi anirà. —I afegí gairebé immediatament—: Dos mil set-cents quaranta-quatre!

Donovan sentí com el seu robot vacil·lava a causa d'una empenta del de Powell, i després el va veure com sortia cap a la claror. Obrí la boca per cridar, però la tancà de seguida amb un cop sec. Evidentment, el maleït foll havia resolt, i amb tota la intenció, l'arrel cúbica per endavant. Típic d'ell.

El sol era més abrasador que mai i Powell sentia una pruija desesperant a la part de dalt de l'esquena. Coses de la imaginació, probablement, o potser era que la forta irradiació es començava a deixar notar fins i tot a través del vestit antitèrmic.

Speedy el contemplava, sense saludar-lo amb el guirigall de Gilbert i Sullivan. Gràcies a Déu! Però no s'atrevia a acostar-s'hi gaire.

Era a uns tres-cents metres d'ell, quan Speedy començà a recular, una passa cada vegada, cautelosament, i Powell s'aturà. Saltà de les espatlles del seu robot i anà a parar damunt el terra cristal·lí amb un clar pataplaf i tot fent voleiar fragments desiguals.

Prosseguí a peu, caminant sobre el terra sorrenc i lliscant, i suportant les dificultats que li causava la baixa gravetat. Li pessigollejaven les plantes dels peus a causa del terra calent. Llançà una ullada per damunt de la seva espatlla cap a la foscor de l'ombra del penya-segat i s'adonà que ja era massa lluny per tomar enrera, tant pel seu compte com ajudat pel seu robot primitiu. Ara era o Speedy o res, i la consciència d'aquest fet li oprimí el pit.

Era prou lluny! S'aturà.

—Speedy! —cridà— Speedy!

El brunyit i modern robot que tenia al davant dubtà i va deixar de recular; després, continuà.

Powell intentà de posar un to suplicant a la seva veu i va trobar que no li era pas massa difícil.

—Speedy, haig de tomar a l'ombra o el sol em cremarà! És un cas de vida o mort, Speedy! Et necessito!

Speedy féu una passa endavant i s'aturà. Va parlar, però Powell, en sentir-lo, rondinà, perquè deia: —Quan t'estàs estirat i despert, amb un mal de cap aclaparador, i t'és prohibit de reposar...

El so de les paraules es va anar perdent en aquest punt, i Powell, per alguna raó, trigà bastant a murmurar: —Iolanthe!

Allò semblava un forn! Copsà un moviment fora del seu camp visual i es va girar confús; aleshores els ulls se li engrandiren amb un total astorament, perquè el monstruós robot damunt el qual havia vingut cavalcant s'estava movent, movent-se cap on ell era i sense genet.

—Perdona, amo —deia—. No. m'haig de moure sense un amo al damunt, però tu estàs en perill.

Evidentment, el potencial de la Primera Llei era superior al de qualsevol altra. Però ell no volia pas aquella ferralla; volia Speedy. Se n'allunyà tot fent-li senyals frenèticament.

—T'ordeno que no t'acostis! t'ordeno que t'aturis!

Era del tot inútil. Ningú no podia detenir el potencial de la Primera Llei.

—Estàs en perill, amo —anava dient el robot estúpidament.

Powell mirà al seu entorn, desesperat. No podia veure-hi amb claredat. Tenia el cervell enterbolit per la calor; l'aire li cremava els pulmons en respirar, i tot el terra al seu voltant era una boirina tornassolada.

Va cridar una darrera vegada, desesperadament.

—Speedy! M'estic morint, cabró! On ets? Speedy, et necessito.

Encara retrocedia ensopegant en un esforç cec d'allunyar-se del robot gegant que ell no volia, quan sentí uns dits d'acer als seus braços i una veu metàl·lica amoïnada i contrita a les seves orelles.

—Per tots els sants, Powell, què fas aquí? I què hi faig, jo? Estic desconcertat.

—No pateixis, és igual, ara —murmurà Powell dèbilment—. Porta'm a l'ombra del penya-segat, i afanya't.

Va tenir una darrera sensació de ser elevat pels aires, una altra de moviment veloç, una calor sufocant, i va perdre els sentits.

Es despertà amb Donovan inclinat al seu damunt i somrient ansiós.

—Com te trobes, Greg?

—Bé—va respondre—. On és Speedy?

—Aquí mateix. L'he enviat fora a una altra bossa de seleni, amb ordres de portar-lo costés el que costés, aquesta vegada. L'ha dut en quaranta-dos minuts i tres segons. L'he cronometrat. Encara ara s'està excusant pels maldecaps que ens ha causat. Està espantat d'acostar-se't per por que no el renyis.

—Arrossega'l cap aquí —va ordenar Powell—, No ha estat pas culpa seva. —Va allargar la mà i estrenyé una de les grapes del ferro d'Speedy—. No ha estat res, Speedy. —Després, dirigint-se a Donovan, digué—: Saps, Mike, estava justament pensant...

—Sí!

—Bé —es va fregar la cara; l'aire era deliciosament fresc—, tu saps que, quan haurem enllestit tot això d'aquí i Speedy hagi acabat les seves proves de camp, ens enviaran després a l'estació espacial...

—No!

—Sí! Almenys això és el que la tieta Calvin em va dir abans de sortir cap aquí, i jo no te'n vaig dir res perquè estava disposat a oposar-m'hi.

—Oposar-t'hi? —cridà Donovan—. Però..

—Ho sé. Ara hi vinc d'acord. Dos-cents setanta-tres graus centígrads sota zero! Oi que serà una delícia?

—Estació espacial —cridà Donovan—, que vinc!